

En herrnhutisk afskedsprædiken fra Han herred.

Af friskolelærer JENS ROLIGHED, Klim.

TALER MAN med de helt gamle fra Hannæs eller Han herred, ved de at fortælle om herrnhutisk prægede familier, der var ”enfoldige kristne”. Der var nogle iblandt dem, der, når forårssæden var lagt, tog en fritid og kørte med hestekøretøj helt ned til det sydlige Jylland for at styrkes ved samværet med dem, de havde trosfællesskab med.

Gennem den herrnhutiske bevægelse gik en mildhedens ånd, der greb sindene stærkt. I 1738 kom Anders Langgård til Klim som sognepræst for Klim, Thorup og Vust menigheder. Og han blev herrnhutismens apostel i Han herred. Det var sikkert også ham, der stod bag ved, at den unge, energiske Otto Krogstrup i 1741 blev ansat som kapellan i det nyoprettede kapellani for sognene.

Først i fyrrerne tog bevægelsen fart i egnen. En gang om måneden samledes en ”brødre menighed” af præster fra Nordjylland. Ikke mindst Langgård og Krogstrup var hårde i deres meninger. De var nok grebet af det herrnhutiske menighedssyn; men af deres udtalelser og prædikener forstår man, at de var stærkt påvirket af pietismen i dens mest pågående form.

De hævdede, at et omvendt menneske kunne være fri for synd; men uden omvendelse var al guds frygt unyttig. Studering var skadelig og kun ”verdens maner”, og de solgte deres bøger på en auktion i Hunstrup. De ivrede stærkt imod den ubetingede syndsforladelse ved altergangen.

Biskop Broder Brorson (broder til salmedigteren) skriver til en broder i København om de to præsters pavelige indstilling, og han nævner, at Krogstrups syndsforladelsesform skal være denne: ”Dersom I nu er således, som jeg har sagt eder, så forlader Frelseren eder eders synder, hvortil jeg er uværdig”.

Det var 1745, at 76 vustboere forgæves bad kapellan Otto Krogstrup om at skrifte efter ritualen, og de måtte gå uskriftede hjem fra Vust kirke. Biskop Brorson gav indberetning til kirkeinspektionskollegiet om Otto Krogstrups sammenstød med menigheden i Vust. Men præsterne vandt sejr i denne sag, idet Langgård og Krogstrup ved kgl. resolution 1745 fik lov til at bruge deres egen form ved nadvertjenesten.

1747 blev 100 altergæster i Vust afvist. Skønt præsterne kunne få medhold fra myndighederne, tabte de modet ved den stærke modstand fra den jævne befolkning. De søgte og fik deres afsked i 1748. Langgård tog til Herrnhut sammen med en snes vakte fra Klim og Vust. Om Krogstrup hedder det i ”Mnskr. om præsterne i Aalborg stift”: ”Han rejste til Herrnhut, og aldrig har man siden enten hørt eller spurgt til ham, ved derfor hverken, hvor han er støjen eller fløjen”.

På mærkværdig måde er Otto Krogstrups tanker blevet bevaret, idet en særdeles dygtig referent med ca. 5000 ord har refereret hans afskedsprædiken i Thorup, Vust og Klim kirker i 1748.

Prædikenen indledes med: ”Mine elskelige tilhørere. Det haver været mit bestandige øjemærke iblandt eder at vise eder hen til Frelseren, at få den blodige mand afmalet for eder i den gestalt, som han hængte paa korsets træ, og at jeg kunne få sjælene bragt til ham som arme syndere”. Siden omtales sjælene som elendige kreaturer i denne verden uden Jesum, og uden de søger redning i de blodige vunder og den åbnede side. Skjuler de sig ikke der, går det dem ikke bedre end den uværdige bryllupsgæst, der ikke havde bryllupsklæder på. Dersom sjælene giver Guds ånd ret, vil de betle om nåde som den allerugdeligste, så kunne de hjælpes, og det var da snart gjort med deres omvendelse. - Kom, du arme får, Jesu sides sår, for dig åben står. – ”I kan også komme, om I vil, som I ere. Hvad synes eder nu, kunne vor Frelser gøre mere til eders frelse, end han har gjort?”

Senere kommer Krogstrup i prædikenen ind på sammenstødet med menigheden: ”I vide, at I have været fjende af mig og af det korsets ord, som jeg har stået og prædikeret for eder til eders arme sjæles frelse, så Frelseren kunne få noget til løn for hans mange vunder. Men på alle optænkelige måder har I arbejdet på at få evangelium udryddet fra eder og mig udstød af vejen. Alligevel kan jeg med sandhed sige, at jeg ikke har det ringeste imod nogen af eder derfor; men jeg elsker eder af mit hjerte og beder, at Frelseren ikke vil regne eder til onde al den modstand og genstridighed, som I har vist imod evangelium, især denne menighed Wust; men hvad I har gjort imod mig, har jeg forladt eder”.

Krogstrup udtaler derefter tak, først til Frelseren, så til ”min allernådigste konge så vel som hans salig hr. fader, som har understøttet og bevaret mig i dette mit embede, når fjenden satte an på at få mig ruineret og udryddet, da har kongen stået mig bi, at jeg er bleven ved hidindtil. Frelseren velsigne kongen her i tiden og hisset i evigheden”.

Han takkede også menigheden og udtalte, at han forlod den med ømt hjerte og overgav den til Gud, skønt han lige havde udtalt, at ”som I have handlet mod eders præster, har jeg i sandhed ikke hørt lige til i hele Danmark”.

Den lille interessante prædiken er opskrevet i en lille grå bog af en særdeles dygtig referent Lyder Madsen. Fhv. proprietær Sloth Odgaard, Thisted, har fået denne bog af sin broder, pastor M. Odgaard, (fh. Tømmerby-Lild), og han har fået den af sin havemand Lyder Bak Lydersen, Dianalund, der er en af referentens efterkommere.

Slægten, der stammer fra Refsgaard i Volling i Salling, har sikkert været stærkt levende og meget interesseret, og det ligger nær at tænke, at referenten Lyder Madsen har været tilsluttet den herrnhutiske bevægelse, når han havde forbindelse med Han herred og så godt har gengivet Krogstrups prædiken. Lyder Madsen fik ellers Refsgaard efter sin faders død 1748. Og gården er gået i arv fra far til søn helt til nu. En af de sidste ejere,

Chr. Refsgaard, der var én af landbrugets førende mænd i Salling, var gift med en kvinde fra Tømmerby på Hannæs, så der var også i den nyere tid forbindelse mellem Salling og Han herred.

Lyder Madsens slægt har været knyttet til "Refsgård" i Volling fra 1698 til i dag, alle fra fader til søn.

Faderen Mads Lydersen var forpagter af Refsgård fra 1704 til sin død 24. februar 1748. Hans søn Lyder Madsen (referenten) var født 26. december 1703. Han var forpagter af Refsgård fra 1748 til 1762, da han købte gården for 829 rdl. Refsgård havde på den tid 300 tdr. land, 17 tdr. hartkorn. (Blev i 1807 delt i 2 gårde).

Lyder Madsen døde 30. oktober 1765. Sønnen Mads Lydersen, født 1734, død 18. december 1816, overtog Refsgård, efter at faderen havde købt den 1762, han ejede gården til 1805.

Sønnen Anders Madsen, født 1. november 1770, død 10. januar 1849, overtog i 1805 Refsgård, som han ejede til 1832. Hans Datter Ane Andersen blev gift med Lyder Madsen, Bakgården i Ejsing, ca. 1835; men sønnen Peder Andersen overtog Refsgård 1832 og ejede den til 1871, da han afstod den til sønnen Anders Frederik Pedersen (Frederik Refsgård). Hans søn Chr. Refsgaard ejede Refsgård fra 1911 til 1930, da den overtoges af sønnen Frederik Refsgård.

Lyder Bak Lydersen, der ejede den opnoterede prædiken, stammer fra den del af familien, der flyttede til Ejsing, og som i følge Hjerm Ginding herreders skøde og panteprotokol købte Bakgården i Geddal i Ejsing ved skøde af 20. juni 1803. Tinglæst 7. oktober samme år.

Slægten har været med blandt de gudelige forsamlings folk. Den kendte lægprædikant Peder Larsen Skræppenborg, der i 1845 var i forhør i Skjern, oplyste, at han havde holdt 14-15 møder i Salling, Mors og Thy, og blandt de mange, han havde besøgt, var Peder Søndergård, Solbjerg, Peder Damp Ejerslev, Peder Andersen, Refsgård i Volling, og Lyder i Geddal i Ejsing.

Der er således spor, der minder om forbindelse mellem stærkt levende mennesker i Nordjylland, både i Salling, Mors, Thy og Han herred. Forbindelsen spores både fra ældre og nyere tid.

I Han herred kan det i alvorlige stunder ske, at venner minder hinanden om de trosstærke mennesker, der har levet, ved at sige: "Ja, husk nu på det, at vi hører til den slægt!"

Lyder Bak Lydersen har givet sit minde til, at den lille grå bog med den hele herrnhutiske prædiken skænkes til Thisted museum.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1954, side 231.-236)